

Bài ca tiến lễ: những điều cần biết

Lm. Giuse Vũ Thái Hòa

Bài ca tiến lễ gần như là bài thánh ca không thể thiếu trong thánh lễ đối với người Việt Nam, và nó cũng là nguồn cảm hứng cho rất nhiều nhạc sĩ sáng tác. Tuy nhiên, có những bài ca tiến lễ không đáp ứng đúng những quy chuẩn của phụng vụ. Bài viết này nhằm nhắc lại những lưu ý cần thiết trong phụng vụ liên quan đến bài ca tiến lễ, với mong muốn giúp các nhạc sĩ và các ca trưởng trong việc sáng tác và chọn bài ca tiến lễ sao cho đúng với ý nghĩa và mục đích của Giáo Hội cho bài thánh ca này.

1. Tên gọi: Ca tiến lễ hay ca dâng lễ?

Từ cuộc canh tân phụng vụ hậu Công đồng Vaticanô II (1969), Giáo Hội không dùng từ “dâng lễ” nữa, mà dùng cụm từ “**chuẩn bị lễ vật**”. Ví dụ: trong Quy chế Tổng quát (QCTQ) Sách lễ Rôma 2002, số 72 có ghi “*Trong phần chuẩn bị lễ vật, bánh, rượu cùng với nước được đem tới bàn thờ...*”

Sự thay đổi từ ngữ này nhằm tránh sự nhầm lẫn: đây mới chỉ là phần chuẩn bị lễ vật chứ không phải là phần dâng lễ theo nghĩa hiến tế của từ này, tức là dâng Mình Thánh và Máu Thánh Chúa Kitô lên Chúa Cha, là phần diễn ra sau phần Tường thuật thiết lập bí tích Thánh Thể (thường được gọi là “phần truyền phép”) và kinh Tưởng niệm trong Kinh nguyện Thánh Thể:

“*Vì vậy, lạy Chúa, khi kính nhớ Con Chúa chịu chết và sống lại, chúng con DÂNG LÊN Chúa bánh trường sinh và chén cứu độ để tạ ơn Chúa...*” (Kinh nguyện Thánh Thể II)

Phần dâng lễ (hiểu theo đúng nghĩa) long trọng nhất, đó là kinh Vinh tụng ca kết thúc Kinh nguyện Thánh Thể (“*Chính nhờ Người (Chúa Kitô), với Người và trong Người...*”). Đây là lúc linh mục, đại diện cộng đoàn phụng vụ, dâng lên Chúa Cha Mình và Máu Chúa Kitô, trong sự hợp nhất của Chúa Thánh Thần.

Vì thế, thay vì gọi “ca dâng lễ”, ta gọi “**ca tiến lễ**” thì chính xác hơn.

Vào thời điểm chuẩn bị lễ vật, mới chỉ có bánh và rượu. Vì thế, khi sáng tác bài ca tiến lễ, các nhạc sĩ không nên dùng những từ ngữ để chỉ định hoặc ám chỉ bánh và rượu đã được thánh hiến, tức là đã trở thành Mình và Máu Thánh Chúa Kitô. Ví dụ: bánh thánh, rượu thánh, bánh hằng sống, bánh trường sinh, chén cứu độ, của lễ tinh tuyền, của lễ rất thánh, lễ vật vô giá, lễ vật huyền siêu, hy lễ toàn thiêu, hy lễ thánh thiêng...

Xin được nêu một vài ví dụ về những bài ca tiến lễ không đúng tiêu chuẩn phụng vụ:

- Bài “Dâng lên Chúa” của Duy Thiên: “*Dâng lên Chúa lễ thánh là **Con Cha** chí nhân...*”
- Bài “Cùng dâng Thánh lễ” của Duy Tân: “*Lạy Chúa nhân từ, chúng con cùng dâng Thánh lễ:... **Thịt Máu** lễ vật tuyệt đối... **Thịt Máu Chúa Con** nhân hiền...*”
- Bài “Kính dâng Ba Ngôi” của Lm. Tri Văn Vinh: “*Ba Ngôi, con kính dâng lên Ngài, rượu nho và bánh thơm hợp đây. Dâng lên **Thịt Máu Chúa Chiên Con**...*”

* Riêng bài “Con chỉ là tạo vật” của Phanxicô là một bài thánh ca tuyệt hay, nhưng vì có câu: “*Con xin dâng lên chính là **Chiên Thiên Chúa**...*” nên không được xếp vào loại ca tiến lễ.

Trong hầu hết các lời nguyện tiến lễ trong Sách lễ Rôma, ta chỉ thấy “bánh”, “rượu”, “của lễ”, “lễ vật”. Đơn giản vậy thôi! Thỉnh thoảng, ta thấy có từ “lễ tế” hoặc “hy lễ” (sacrifice) (ví dụ: thứ tư sau Chúa nhật I Mùa Vọng), nhưng đây mới chỉ là lúc chuẩn bị các lễ tế, hy lễ để sẽ được hiến tế, được “toàn thiêu” trong Kinh nguyện Thánh Thể.

Một chi tiết nhỏ khác: vì mới chỉ là bánh và rượu, Sách lễ Rôma ghi chú rằng linh mục khi đọc “*Lạy Chúa là Chúa Cả trời đất...*” thì nâng đĩa thánh và chén thánh “**cao lên khỏi bàn thờ một chút**” mà thôi (x. QCTQ 141-142)

Ngoài các tiêu chuẩn phụng vụ và thần học khác, đây cũng là một tiêu chuẩn để các ca trưởng chọn lọc các bài ca tiến lễ cho ca đoàn của mình.

2. Nội dung của bài ca tiến lễ

Cuốn “Graduale Romanum” (*Các bài ca tiến cấp của Phụng vụ Rôma*) ấn bản năm 1974, là một cuốn sách phụng vụ chính thức của Giáo hội Công giáo Rôma, gồm những bài thánh ca theo giai điệu bình ca (Grêgôriô) được sử dụng trong thánh lễ và trong năm phụng vụ để hát nhập lễ, thánh vịnh-đáp ca, trước khi công bố Tin Mừng, tiến lễ và hiệp lễ. Ngoài ra, sách này còn gồm cả những bài hát cho lễ về các thánh, lễ có nghi thức riêng (lễ cưới, lễ khấn dòng...), lễ tùy nhu cầu (cầu cho Ôn Gọi, cầu cho các Kitô hữu hợp nhất...) và lễ ngoại lịch (lễ kính Chúa Ba Ngôi, lễ kính Thánh Thể...). Tại Việt Nam, “Ủy ban Thánh Nhạc trực thuộc Hội đồng Giám mục sẽ tuyển chọn một số bài thích hợp và đệ trình lên Hội đồng Giám mục để xét duyệt và phổ biến” (QCTQ 48).

* Cuốn “Graduale Simplex” (*Các bài ca tiến cấp đơn giản*) là một phiên bản đơn giản hóa của “Graduale Romanum”, tức là gồm các giai điệu đơn sơ hơn để dùng cho các giáo xứ ít kinh nghiệm về nhạc phụng vụ.

Qua sách “Graduale Romanum/Graduale Simplex”, chúng ta biết được nội dung đề xướng của Giáo Hội cho bài ca tiến lễ như sau:

1/ Ưu tiên cho những bài hát thánh vịnh và những bài thánh ca rút từ Kinh Thánh, mà Giáo Hội đã chỉ định từng phần cho mỗi lễ nghi phụng vụ được in trong sách Graduale Romanum hoặc Graduale Simplex. Một vài ví dụ:

- Ca tiến lễ của lễ Vọng Giáng sinh được trích từ Tv 23,7: “*Hỡi cửa đền, hãy cất cao lên, cao lên nữa, hỡi cửa đền cổ kính, để Đức Vua vinh hiển ngự vào*”.

- Ca tiến lễ của lễ Chúa Thăng Thiên được trích từ Tv 46,6: “*Thiên Chúa ngự lên, rộn rã tiếng hò reo, Chúa ngự lên, vang dội tiếng tù và*”.

2/ Ý dâng tiến bánh rượu, “là hoa màu ruộng đất, sản phẩm từ cây nho và công lao của con người”. Ý này được mở rộng ra đến việc dâng tiến mọi hoạt động của con người cũng như chính các tín hữu.

3/ Những bài thánh ca với ý tạ ơn, chúc tụng, diễn tả niềm vui, mang chủ đề về cộng đoàn và tinh thần của mùa lễ hay ngày lễ đặc biệt (x. Cử hành Thánh Thể: Bài 19 – Chuẩn bị bàn thờ và bài ca tiến lễ, của Lm. Giuse Phạm Đình Ái – <https://hdgmvietnam.com>). Có rất nhiều bài thánh ca đáp ứng tiêu chuẩn này.

4/ Trong các ngày lễ về Đức Mẹ, có thể hát các thánh ca về Đức Mẹ.

Theo Cha Edward McNamara (Dòng Đạo Binh Chúa Kitô, giáo sư phụng vụ tại Đại học Regina Apostolorum, Rôma), vì Giáo Hội có truyền thống sử dụng các bản văn về Đức Mẹ trong các ngày lễ Đức Mẹ, và vì lời của các bài ca tiến lễ trong các ngày lễ Đức Mẹ thường đề cập đến Đức Mẹ (chẳng hạn lấy từ phần đầu của kinh Kính Mừng, hoặc một câu thánh vịnh áp dụng cho Mẹ Maria), nên không có lý do gì để không thể sử dụng thánh ca Đức Mẹ cho phần chuẩn bị lễ vật trong lễ Đức Mẹ, cũng như trong các tháng kính Đức Mẹ là tháng Năm và tháng Mười. (x. Edward McNamara, “Thánh ca Đức Mẹ được hát trong phần Dâng lễ không?” từ Zenit.org, 16/06/2009).

* Nhận xét:

- Đại đa số các nhạc sĩ công giáo Việt Nam sáng tác bài ca tiến lễ theo ý tưởng dâng tiến bánh, rượu, dâng hồn xác... Mong các nhạc sĩ lưu ý để sáng tác nhiều bài ca tiến lễ dựa theo bản văn phụng vụ của Graduale Romanum/Graduale Simplex, nghĩa là dựa theo chính bản văn Tin Mừng của ngày lễ và theo tính chất của mùa phụng vụ (Cuốn “Graduale Simplex” đã được dịch ra tiếng Việt năm 2017, không có nhạc, chỉ có lời. Ta có thể tải sách này ở đây: <https://bit.ly/3Rfd9Wu>).

- Với các tiêu chuẩn về nội dung được liệt kê trên đây, các bài ca tiến lễ không nhất thiết phải có chữ “bánh, rượu”. Trong sách Graduale Romanum/Graduale Simplex, chúng ta không thấy có bài ca tiến lễ nào có từ “bánh, rượu” hay “dâng tiến bánh rượu”.

3. Đối tượng của bài ca tiến lễ: Thiên Chúa Cha

Trong phần chuẩn bị lễ vật, đối tượng duy nhất của lời nguyện của linh mục chủ tế và các bài ca tiến lễ là **Thiên Chúa Cha**. Khi linh mục đọc: *“Lạy Chúa là Chúa Cả trời đất”*, là ngài thưa với Chúa Cha.

Đơn cử như lời nguyện tiến lễ của Chúa nhật XVI Thường Niên bắt đầu bằng *“Lạy Chúa là Cha nhân từ...”*

Tuy đại đa số các lời nguyện tiến lễ bắt đầu bằng “Lạy Chúa”, nhưng **TẤT CẢ** các lời nguyện này đều được dâng lên Chúa Cha. Ví dụ, lời nguyện tiến lễ của lễ Chúa Thăng Thiên: *“Lạy Chúa, ngày hôm nay mừng Con Một Chúa lên trời vinh hiển, chúng con thành kính dâng lên Chúa những lễ vật này...”*. Ngay cả lễ Mình và Máu Chúa Kitô, lễ duy nhất trong năm phụng vụ mà lời nguyện nhập lễ và lời nguyện hiệp lễ đều dâng lên Chúa Kitô, thì lời nguyện tiến lễ vẫn là dâng lên Chúa Cha. Điều này cũng dễ hiểu, vì ta không thể dâng bánh, rượu lên Chúa Kitô rồi sau đó dâng cho Người chính Mình và Máu của Người!

Như vậy, **cộng đoàn phụng vụ chỉ dâng bánh, rượu lên Chúa Cha mà thôi**. Xin đưa một vài ví dụ về bài ca tiến lễ đã viết rất tốt theo ý này:

- Bài “Lời chân thành” của cha Kim Long: *“Lời chân thành dâng tiến như hương trầm bay tới trời cao, nguyện Chúa Cha nhân từ nhận lễ hy sinh trên bàn thờ.”*

- Bài “Dâng hồn xác” của Hùng Lân: *“Con kính dâng Cha cùng bánh và rượu nho.”*

- Bài “Lạy Cha rất thánh” của Vương Diệu: *“Lạy Cha rất thánh xin thương nhận của lễ trong sạch này.”*

Khi trong bài ca tiến lễ chỉ có chữ “Chúa”, ta phải hiểu đó là Chúa Cha.

Tuy nhiên, có một số bài sai lầm khi dâng bánh rượu lên Chúa Ba Ngôi, chẳng hạn:

- Bài “Thượng tiến lên Ba Ngôi” của Nguyễn Quang Hưng: *“Thượng tiến lên Ba Ngôi bánh rượu này tinh tuyền.”*

- Bài “Dâng lên Ba Ngôi” của Nguyễn Văn Tuyên và Phương Quang: *“Linh mục dâng tiến lễ vật lên Ba Ngôi.”*

- Bài “Dâng Chúa Ba Ngôi” của Lm. Thái Nguyên: *“Xin dâng lên Ba Ngôi Thiên Chúa nguồn ban sự sống bánh thơm rượu nồng.”*

- Bài “Kính dâng Ba Ngôi” của Lm. Tri Văn Vinh: *“Ba Ngôi, con kính dâng lên Ngài, rượu nho và bánh thơm hợp đây. Dâng lên Thịt Máu Chúa Chiên Con...”*

- Bài “Này con xin dâng” của Lan Thanh: *“Này con xin dâng lên Chúa Ba Ngôi tất cả đời con, nguyện xin Ba Ngôi Thiên Chúa khăng ban muôn ơn tâm hồn”*. Bài này có thể hát sau rước lễ, nhưng không thể chọn làm bài tiến lễ được.

4. Không nhất thiết phải hát ca tiến lễ trong thánh lễ

Bài ca tiến lễ không phải là bài ca bắt buộc trong thánh lễ, nhất là thánh lễ trong tuần. QCTQ số 142b có ghi: *“Nếu không hát ca tiến lễ hoặc không đánh đàn thì khi dâng bánh và rượu, linh mục nên đọc lớn tiếng công thức chúc tụng, và cộng đoàn tung hô đáp lại bằng câu: Chúc tụng Thiên Chúa đến muôn đời.”*

Sau phụng vụ Lời Chúa, sau khi nghe nhiều và đứng lâu, tới phần chuẩn bị lễ vật, cộng đoàn ngồi nghe đạo đàn hoặc giữ thinh lặng trước khi đứng lâu trong Kinh nguyện Thánh thể.

Trong một bản nhạc luôn có phách mạnh và phách yếu luân phiên nhau, không chỉ để giúp bản nhạc có được giai điệu hài hòa và tạo ra những điểm nhấn cần thiết, nhưng nó còn giúp người nghe cảm nhận được những điều tác giả muốn gợi gắm qua từng phách mạnh hay yếu. Có thể nói, phần chuẩn bị lễ vật được coi như phách yếu giữa hai phách mạnh là phụng vụ Lời Chúa và Kinh nguyện Thánh thể. Bài ca tiến lễ vì nằm trong “phách yếu” nên về hình thức cũng như cách trình bày cũng cần đơn sơ hơn so với các bài hát khác trong thánh lễ, như không cần phải hòa âm bốn bè chẳng hạn...

Nhân nói về bài ca tiến lễ, ở đây xin được mở rộng thêm phần phụ lục với các thực hành liên quan đến phần chuẩn bị lễ vật.

Phụ lục 1 – Ai mang bánh, rượu cho linh mục chủ tế ?

Thưa: **Cộng đoàn!** Một hay hai người đại diện cộng đoàn phụng vụ mang bánh, rượu cho linh mục chủ tế. Nếu không có giáo dân thì mới nhờ mấy em giúp lễ mang lên.

QCTQ số 73 ghi rõ: *“Tiếp đến là đem lễ vật lên: nên để giáo dân dâng bánh và rượu, linh mục hay phó tế nhận tại một nơi thuận tiện, và đưa lên bàn thờ.”* (x. số 140)

Lời nguyện tiến lễ của Chúa nhật XXV Thường Niên cũng nói rõ: *“Lạy Chúa, xin vui lòng chấp nhận của lễ cộng đoàn chúng con dâng...”*

Theo chỉ thị trên thì nên tránh hết sức có thể việc để linh mục chủ tế tự lấy bánh và rượu đã được để sẵn trên một bàn nhỏ ngay cạnh bàn thờ, hoặc tệ hơn, đã được để sẵn trên bàn thờ!

Phụ lục 2 – Trong phần chuẩn bị lễ vật, ta dâng lễ vật gì?

Trong phần chuẩn bị lễ vật, **ta chỉ dâng bánh rượu và các giỏ quyên tiền!**

QCTQ số 73 ghi như sau: *“Bắt đầu phần phụng vụ Thánh Thể, các lễ vật được đưa lên bàn thờ và sẽ trở thành Mình và Máu Chúa Kitô. [...] Nên để giáo dân dâng bánh và rượu, linh mục hay phó tế nhận tại một nơi thuận tiện, và đưa lên bàn thờ. [...] Cũng được nhận tiền bạc hay các phẩm vật khác, do tín hữu mang đến hay được quyên ngay trong nhà thờ để giúp người nghèo hay nhà thờ, những phẩm vật này được đặt ở một nơi xứng hợp ngoài bàn thờ.”*

Qua số 73 này, chúng ta hiểu là:

- Mang cùng một lúc ba lễ vật: bánh, rượu và các giỏ quyên tiền (thường vào các lễ Chúa nhật). QCTQ nói đến *“các phẩm vật khác”*, nhưng ở Việt Nam ta chỉ thường thấy các giỏ quyên tiền mà thôi.

- Trong cuộc rước dâng lễ vật, có được mang bông hoa, nến cháy, mâm trái cây và những thứ khác (sách, vở, cặp, các dụng cụ làm việc...) không? Câu trả lời của Ủy ban Phụng tự Hội đồng Giám mục Việt Nam là: không! Bù lại UBPT cho phép mang những biểu tượng này trong đoàn rước nhập lễ rồi để ở gần bàn thờ hay nơi thích hợp (x. Cử hành Thánh Thể: Bài 21 – Cuộc rước dâng lễ vật, của Lm. Giuse Phạm Đình Ái – <https://hdgmvietnam.com>)

- Quyên tiền trong thánh lễ là một hành vi phụng vụ và là phần đầu của Phụng vụ Thánh thể. Như vậy, chỉ được quyên tiền sau Phụng vụ Lời Chúa, tức là sau lời nguyện tín hữu. Một số nơi hoặc vì không biết, hoặc vì để tranh thủ thời gian nên đã thực hiện việc quyên tiền trong khi đọc kinh Tin kính hoặc đọc lời nguyện tín hữu là không đúng. Vì đây là một hành vi phụng vụ nên chúng ta cần tôn trọng và giữ cho đúng. Trong khi quyên tiền và chuẩn bị lễ vật trên bàn thờ, nếu thấy phải chờ lâu, vị chủ tế có thể ngồi chờ ở ghế chủ tọa.

- Các giỏ quyên tiền *“được đặt ở một nơi xứng hợp ngoài bàn thờ”*, thì không có nghĩa là được mang thẳng và cất kỹ lưỡng ở phòng thánh! Nơi xứng hợp nhất, phải chăng là ở bên hông hoặc bên cạnh bàn thờ? Và nên đặt trên một bục nhỏ thay vì để dưới đất, nhằm nói lên sự tôn trọng lễ vật của cộng đoàn phụng vụ.

* Trong cuộc rước dâng lễ vật, ta có thể mang nhang, nếu nhang được sử dụng thay cho xông hương.

Phụ lục 3 – Hát ca tiến lễ lúc nào?

QCTQ số 139 ghi rõ: *“Sau lời nguyện chung, tất cả ngồi và bắt đầu hát ca tiến lễ.”*

Theo QCTQ số 74: *“Khi đoàn rước lễ vật tiến lên, thì hát ca tiến lễ và kéo dài bài hát ít là cho tới khi đặt lễ vật trên bàn thờ... Luôn có thể hát ca tiến lễ cả khi không có rước của lễ lên.”*

QCTQ không nói phải kết thúc bài ca tiến lễ lúc nào, nhưng theo lẽ thường, nên kết thúc khi thấy linh mục chuẩn bị rửa tay. Để nghe đàn dạo một chút thì tốt hơn là cả cộng đoàn phải chờ lâu khi ca đoàn cố hát thêm một phiên khúc.